

Te pripombe, mimo tistih, ki so jih že navedli predhodni kritiki (Marjanović, Radanović, Jeknić, Trifković) vsekakor ne zmanjšujejo izjemne pomembnosti Idrizovićevega ustvarjalnega podviga. Seveda, v besedilih so tudi nekateri spodrsaljaji, ki so nastali zaradi uporabe neustreznega metodičnega postopka pri obravnavi literarnega gradiva, v njej namreč manjkajo nekatere teoretične pojas-

nitve, kar pa je bilo neizbežno, saj avtor ni dovolj celovito prikazal poetike ustvarjanja za otroke.

Izid knjige *Književnost za djecu u Bosni i Hercegovini* pomeni važen datum v zgodovini te literature in afirmira svojega avtorja, ki vestno in temeljito obvešča ter pojasnjuje njene pojave in dogajanja.

Zorica Turjačanin
(Prevedla Gema Hafner)

PO SLEDI NAIVNE PESMI

Danojlić Milovan: Naivna pesma. Ogledi o dečjoj književnosti. Beograd, Nolit 1976.

Književnost za otroke predstavlja specifično ontologijo in zato je logično njen bivanjski prostor pod nebom otroštva. Čeprav se ustvarjalnost za najmlajše in odrasle po značaju literarnega in življenjskega gradiva, ki ga obsežeta, pojmovno pa tudi načelno razhajata, je kritični akt enoten, ker se ukvarja predvsem z literarno estetskim bistvom umetnine (»z umetniškim v umetnosti«), a šele nato z razlikami, ki izvirajo iz psihološko emocionalnih dimenzij dela.

Notranja korespondenca s stvaritvijo, ki je v podtekstu vsakega kritičnega vrednotenja, seveda implicite terja neudusenost otroške senzibilnosti, izključuje pa njihovo naivno zavest, kajti književna kritika te vrste se ne omejuje na čustvo in intuicijo, temveč se naslanja na znanje, izkušnjo, ustvarjalno logiko, način lastne udeležnosti v celovitosti umetnine, ki jo opazujemo.

Kritik književnosti za otroke mora potemtakem ohraniti določeno mero pesniškega in otroškega začudenja nad svetom, emocionalno drhtavico,

ki jo izzove čudežna prisotnost bitij in stvari, pa tudi trezno sodbo, zrelo refleksijo, ustvarjalni dvom in preverjeno izkušnjo. Drugače povedano — idealni kritik te poezije bi bil pesnik-esejist. Če bi prevladala le ena komponenta — racionalna ali infantilno kreativna — bi bil dosežek manjši. Kajti pesnik lahko najbolj pristojno govori o tem, kar je v poeziji blizu njegovemu otroškemu obstoju, tistim metafizičnim prostorom otroštva, ki so del njegovega ustvarjalnega sveta in človeške zavesti, esejist pa po urejenosti svojega miselnega angažmaja izključuje iz te poezije otroka, podvrže jo racionalnim spekulacijam, ki neredko prese-gajo predmet izhodiščnih literarnih določil.

Milovan Danojlić je v svojem teoretično-kritičnem postopku asimilirал ta dva pristopa otroški pesmi. Najnovejša knjiga — *Naivna pesma* — odkriva ambivalentnost njegove ustvarjalne narave.

Svoj čas pozdravljen kot avtor uspešnih pesniških zbirk za najmlajše (*Kako spavaju tramvaji*, 1959; *Furunica jogunica*, 1969), se je z dragoceniimi ustvarjalnimi izkušnjami znašel

pred nalogo, da govori o pisateljih in knjigah, da išče psihološka in ontološka osnovna načela »naivne pesmi«, katere bistvo se mu kaže ne v predmetni obrnjenosti k svetu otrok, temveč v občutku pesnikovega nepripadanja svetu odraslih.

Sledeč svojemu pesniškemu nagnjenju je avtor spregovoril o peterici pesnikov (Jovan Jovanović Zmaj, Aleksandar Vučo, Branko Ćopić, Dragan Lukić, Dušan Radović), ki so mu sorodni po duhu in tonu, v celoti ali delno po svojem občutju otroštva kot tudi po ustvarjalnem postopku, s katerim ubesedijo njegovo psihološko-emocionalno bistvo.

Ko se loteva Zmaja kot utemeljitelja naše otroške poezije, čigar verzi so postali »lirske aksiome jednog jezika, opšta mesta jedne duhovne zajednice« (str. 74), Danojlić loči njegovo poučnost od strastnega zagovora igre in svobode, od iracionalnega parodičnega tona, od razgibane pripovednosti in sposobnosti lirskega transponiranja celovitosti otroškega sveta. Zdi se da je Zmaj Danojlića predvsem pritegnil s svojo ljubeznijo do dobrega, z elementarno radostjo in nesporno lepoto življenja.

Dobrota je tudi bistvena notranja potreba Danojlovičevega poetičnega mita, je sinonim za lepoto otroštva in pogoj njegovega trajanja.

Pri Vuču pritegujejo Danojlića, zlasti v predvojnih pesnitvah, njegovo prizadevanje za popolno svobodo otroštva, ki je »edino zmožno z igro razbiti okove odraslega sveta«, ter nevezani ustvarjalni odnos do oblike pesmi in njene jezikovne izkušnje. Avtor *Dečjeg zakonika* ustvarja v poeziji prostor popolne otroške osvobojenosti, odpravlja pregraje in omejitve, ovire in prisilo, ko ji daje neskončnost in nepreglednost, ko jo osvobajajo miselne povezanosti z realno družbeno uresničljivostjo in v bistvu dela iz nje metafizični fenomen.

Bistvo in privlačnost Ćopićevega ustvarjalnega daru vidi Danojlić v pisateljevi zaverovanosti v daljne skrivnosti otroštva, ki ga je tematsko prevzelo, a je še več — je pravo ime za duhovno izkušnjo in imaginativno svobodo, je darilo. Danojlić dobro opaza, da je otroštvo vest in zavest, vsebina in bistvo Ćopićevega talenta. Njegovo lirsko in emocionalno jedro, ta urečenost s preteklostjo, s svetlim in čistim človeškim začetkom, s prvobitno dobroto ter lepoto bitij in stvari, se kaže kot duhovna vez med tema dvema pesnikoma. Razen tega ju povezuje jezik, ki mu pristopata kot področju spominov, v njih najde ta besede, ki so del skupnega otroštva.

Težnja, da bi utrli novo pot pesmi in otroku, da bi odkrili drugačne miselno-zvočne vrednosti jezika, da bi se »mrtva mesta govora vključila v živo jezikovno cirkulacijo«, je stična točka med Danojlićevim in Radovićevim pesništvom.

Eseji o pesnikih pomenijo pretehtavanje lastnih stališč in dosežkov, so izkaz subjektivnih izkušenj, prepoznavanje podobnosti in razlik, presoja pomembnih lastnosti otroške pesmi, njene duhovne in emocionalne entitete.

Danojlića so najbolj pritegnili tisti prostori pesnjenja in mišljenja, v katerih se dotikajo izkustveni svetovi njegovih in tujih pesmi. Skladnost lastnih in tujih pesniških nagnjenj ni zmanjšala moči avtorjeve kritično teoretične argumentiranosti. Pripadnost svetu poezije se tukaj kaže bolj v razbohotenosti in plastičnosti izraza, v slikovitosti in emocionalni obarvanosti govora kot pa v preciznosti in jasnosti raziskovalnega postopka.

Najpomembnejši del knjige je obsežno in utemeljeno razglabljanje o ontološkem bistvu pesmi za otroke,

videnje tega literarnega pojava z novega zornega kota, ki nekoliko ruši doslej sprejeti vrednostni red. Danojlič zavrača ustaljene termine: pesem za otroke in otroška pesem in se odloča za termin »naivna pesem«. Tako že iz imena izloča otroka kot vsebinsko in psihološko determinanto. Pesem opira na otroštvo kot na stanje duha, na otroštvo v človeku kot na določeno raven mišljenja in čutenja, na nedolžni aspekt, ki je prisoten v vsaki stvari in vsakem pojavu brez zamegljenosti in metafizične brezupnosti, ki polni zaprto zavest odraslih. Ustvarjalec naivne pesmi se ne pokorava otroški publiki, temveč ustvarja iz notranje nuje, po ukazu svojega ustvarjalnega bitja. Neobremenjen z dilemami in neizrekljivostjo tako imenovane resne poezije ustvarja naivni pesnik prostor jasnih in do konca določljivih pojavov, odnosov in pomenov. Ne da bi odrekal svetu celovitost, govori o vsem, toda v umirjenih razsežnostih o obstoju in bistvu stvari. Naivni pesnik je po Danojliču tisti, ki občuti, da ne pripada svetu odraslih, a naivna pesem je tista, ki je sklenila, da ne bo odrasla.

Naivna pesem je nastala kot pričevanje o svetu, kot proizvod določene čustvenosti, vedno znova budi otroka v človeku, potrjuje njegovo neuničljivo prisotnost. Zato je sama na stopnji večnega začetka, ki onemogoča slutnjo bodočega. Po Danojliču si je otroška pesem prisvojila otroka kot formalni izgovor in opravičilo. Otrok se je njenemu vabilu odzval, kar ni nepomembno, toda njeno življenje se je začelo že pred to zvezo, neodvisno od nje. Če pesnik govori

iz otroštva, če odraža svoje stanje otroštva, vendarle zre otroka, ne konkretnega, posameznega, temveč otroka nasploh, torej srečanje naivne pesmi in otroka ni naključno. Kot proizvod ustvarjalnega akta odraslih se naivna pesem ne oblikuje po otrokovem okusu, toda ne izključuje otroškega izvirnega intuitivnega estetskega merila in ga ne more zanikati. Na literarni ravni ustvarja zunajčasovni prostor človeške stalnosti, v kateri se v večno prisotnost otroštva stekajo nekdanjosti našega lastnega otroškega obstoja. Zato naivna pesem nikomur povsem ne pripada, a je odprta vsem; otroku, ker odraža naivnost in nedolžnost njegove vizije sveta, in pesniku, ki se ji, osvobajajoč se kasnejših spoznanj in drugačnih izkušenj, z ustvarjalnim dejanjem uporno približuje.

Naivna pesma Milovana Danojliča je pomemben prispevek k teoretičnemu in literarnozgodovinskemu spoznavanju bistva in možnih pojavov pesmi za otroke. Danojlič težišče opazovanja premika s psiholoških dejstev otroštva na psihološke razloge ustvarjanja in prihaja do zaključkov, ki izzivajo najresnejše zanimanje.

Njegovi teksti, ki jih piše z znanjem in argumentirano, odkrivajo zapleteno stvarnost naivne pesmi in relevantne razloge njene literarne eksistence. Čeprav se ne bi strinjali z določenim odrivanjem otroka v edino možnem trojstvu knjižne uresničljivosti (pisec-delo-bralec), veljavnost Danojličevih sklepov ni vprašljiva.

Zorica Turjačanin